

УДК 330.332

Л. А. Швайка, О. О. Хамула
Українська академія друкарства

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПОЛІГРАФІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті обґрунтовується необхідність аналізу та оцінювання рівня інвестиційної активності підприємницьких структур, рекомендується методика розрахунку інвестиційної активності, її апробація в умовах поліграфічного підприємства.

Спільною проблемою для країн з перехідною економікою, до яких належить і Україна, на різних етапах розвитку є те, що інвестиційна діяльність у роки реформ значною мірою визначається нестачею власних коштів підприємств, зниженням частки довгострокових кредитів, високими процентними ставками по них та значним скороченням обсягів централізованих капітальних вкладень. Це призводить до низького рівня інвестиційної активності підприємств, які не проводять оцінювання та аналізу інвестиційних процесів, не визначають шляхів їх активізації з метою подальшого розвитку виробництва, зміцнення конкурентних позицій на ринку.

В останні роки з'явилося чимало наукових публікацій, в яких висвітлюються стан, тенденції та проблеми інвестиційної діяльності; методики оцінювання інвестиційної привабливості підприємств, регіонів, окремих галузей та національної економіки; показники, інвестиційного клімату в країні [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Окремі автори висувають низку цікавих та оригінальних пропозицій з питань аналізу, оцінювання ефективності та прогнозування інвестиційної діяльності, підприємств, а особливо інвестиційних проектів. Однак немає досліджень оцінювання рівня інвестиційної активності окремих підприємств та їх структурних підрозділів.

Метою дослідження є висвітлення методичних підходів до оцінювання інвестиційної активності підприємств та апробація запропонованої методики в умовах конкретного поліграфічного підприємства.

На сьогодні можна багато говорити про потенціал економіки України і про значні прибутки, які можуть бути отримані потенційними інвесторами національної економіки. Як свідчить досвід до сих пір потреби в інвестиціях є більш технологічними, ніж економічними. Це й досі капіталовкладення, що надходять в користування підприємств, як правило йдуть на оновлення технічного парку чи на реконструкцію підприємств, придбання приміщень. Як свідчить практика господарювання такі витрати є безповоротні. Тому якщо говорити про ефективність інвестування як про ступінь повернення вкладених коштів, то їх ефективність оцінюється як дуже низька [1, с.281].

Це підтверджують західні інвестори, які свого часу проявили зацікавленість у вкладанні коштів в Українську економіку і здавалося б активно діють на українському ринку, однак незадоволені прибутками з інвестицій.

Іноземні інвестори, які тривалий час перебувають на українському ринку стверджують, що вони майже пристосувалися до українських умов господарювання, однак постійно змушені приділяти значну увагу існуванню в українському середовищі, яке не можна назвати спокійним і сприятливим. Постійні зміни законодавства і порядку діяльності фірм з іноземним капіталом не дають розвиватися в повну силу. Іноземні інвестори, які тільки розпочали свою діяльність в Україні при таких різких змінах ринкової політики, починають робити те чого не слід і як наслідок не витримують, втрачають капітал і припиняють діяльність. Багато іноземних інвесторів задекларували свої прагнення так і не розпочали діяльність. Тобто, можна стверджувати що рівень інвестиційної активності іноземних інвесторів є невисоким і в останні роки дещо знизився.

Як свідчать офіційні дані, рівень інвестиційної активності держави є невисокий і за період з 2005–2008 рр. складав у середньому 5,0–5,5 %. І хоч обсяги державного інвестування щорічно зростають вони є недостатніми. Окрім того, фахівці стверджують, що ті інвестиційні проекти які фінансує держава мають тенденцію бути невиконаними) [2, с. 66].

Таблиця 1

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування, млн. грн *

Джерела фінансування	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	01-06 2009
Всього	23629	51011	75714	93096	125254	188486	233081	54081,7
у % до попереднього року	100	...	148,4	123,0	134,5	150,5	123,7	
у т.ч. у числі за рахунок :								
коштів державного бюджету	1210	3570	7945	5077	6846	10458	11576	1561,0
коштів місцевих бюджетів	975	2095	3544	3915	5446	7324	9918	1193,9
власних коштів підприємств та організацій	16198	31306	46685	53424	72337	106520	132138	35830,6
коштів іноземних інвесторів	1400	2807	2695	4688	4583	6660	7592	2401,3
коштів населення на будівництво власних квартир	7019	9879	7495	1901,5
коштів населення на індивідуальне жиле будівництво	1176	1822	2577	3091	110	8549	11589	2241,0
кредитів банків та інших позик	391	4196	5735	13740	19406	31182	40451	7174,1
інших джерел фінансування	2279	5215	6533	9161	4507	7914	10322	1778,3

*За даними Держкомстату України

За даними Держкомстату головним джерелом фінансування інвестицій в економіці України залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у 2008 р. освоєно 56,7% капіталовкладень. Разом з тим, починаючи з 2004 р. частка цього джерела фінансування інвестицій має тенденцію до зменшення. Якби таке явище спостерігалось на фоні стрімкого зростання частки зовнішніх джерел фінансування інвестицій (за рахунок іноземних інвесторів, кредитів банків та інших джерел фінансування, включаючи також операції на фондовому ринку), то можна було б стверджувати про наближення структури джерел фінансування інвестицій до оптимальних співвідношень. Проте в Україні зростала лише частка банківських кредитів, хоча й залишалася невеликою порівняно з іншими державами (в розвинутих країнах така форма фінансування забезпечує близько 25% інвестицій, а в окремих з них — до 45%). Частка залучених та запозичених коштів, у тому числі кредитів банків, коштів іноземних інвесторів та інвестиційних фондів, у загальних обсягах капіталовкладень становила 23%. Частка коштів іноземних інвесторів коливалась в діапазоні від 5,9% (2000 р.) до 3,3% (2008 р.) від усіх капіталовкладень. У 2008 р. частка капіталовкладень, освоєних за рахунок коштів іноземних інвесторів зменшилася на 3,3% порівняно з 2007 р. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 9,2% інвестицій в основний капітал.

За період січень – червень 2009 року в економіці України було вкладено майже 66 млрд. грн. капітальних інвестицій, з них 82% в основний капітал. Сума інвестування значно менша, ніж за аналогічний період 2008 року, що свідчить про те, що економічна криза негативно вплинула на процеси інвестування. Дещо змінилася структура джерел інвестування. Майже вдвічі скоротилося інвестування з державного і місцевого бюджетів; значно меншу роль в інвестуванні відігравали кредити банків і позики; зменшилася частка коштів населення на будівництво квартир і власне індивідуальне житло. Водночас зросла частка власних коштів підприємств.

Оскільки, інвестиції в сучасній економіці залишаються найменш тіньовим компонентом ВВП і залежать від його величини, доцільно показати їхній зв'язок (рис. 1).

За період 2004–2008 рр. темпи ВВП були вищі, ніж темпи інвестування економіки. Виняток був у 2005 році, коли інвестиційна активність була вищою за активність економіки в цілому.

Державні інвестиції в Україні в останні роки залишаються низькими, а їх зростання не передбачається через жорстку бюджетну політику, наявність значної заборгованості по зарплаті та соціальних виплатах.

Тому інвестиційна активність повинна забезпечуватися власними коштами підприємств і організацій, їх оптимальним вкладенням, освоєнням та використанням. Важливо правильно оцінити власні інвестиційні можливості підприємства та рівень активності їх використання.

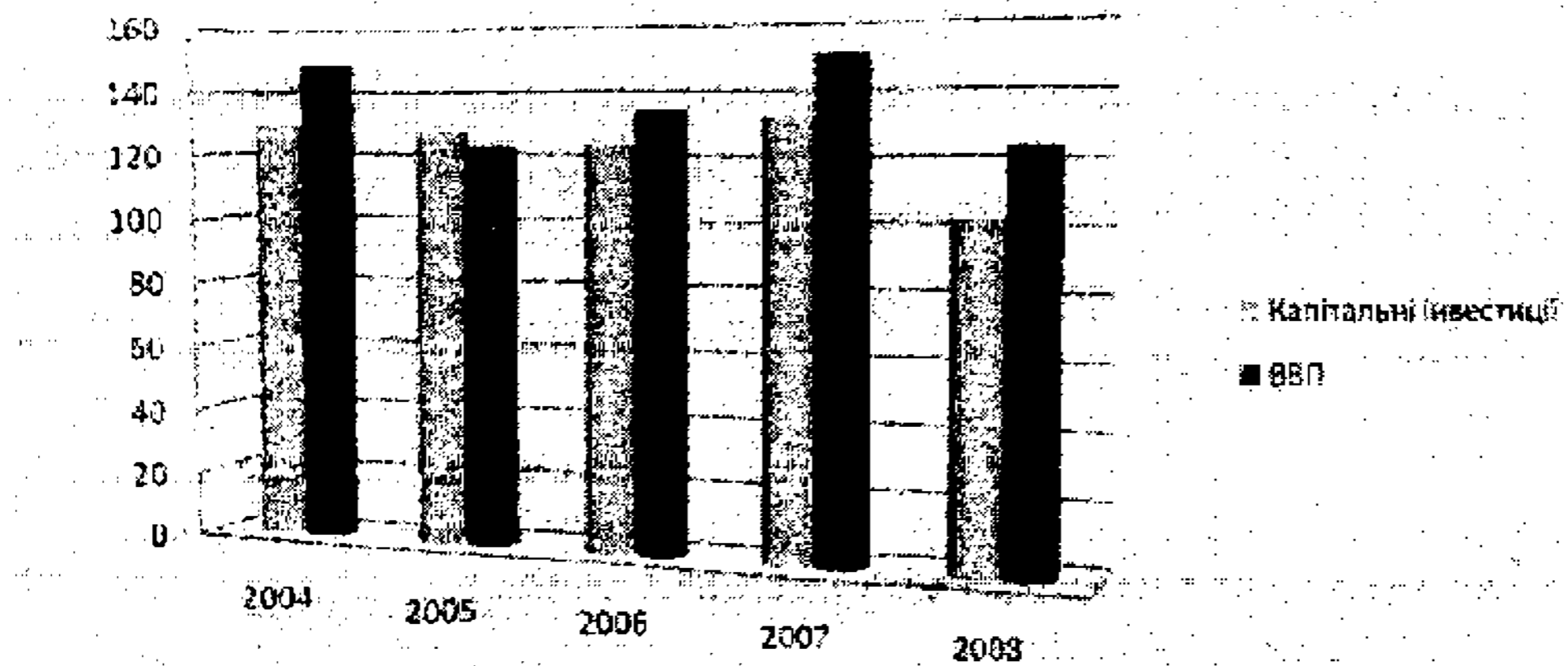

Рис. 1. Динаміка ВВП та інвестицій в основний капітал

На сьогодні немає методики оцінювання рівня інвестиційної активності суб'єктів господарювання. При аналізі та оцінці інвестиційної діяльності найчастіше оперують показниками: капітальні інвестиції, інвестиції в основний капітал в цілому, за джерелами фінансування, за видами економічної діяльності, за видами промислової продукції, на особу та ін. Вони характеризують обсяги інвестиційної діяльності. Активність інвестування оцінюється показником індекс інвестицій, який визначається як відношення обсягу інвестицій в поточному році до обсягу інвестицій у попередньому (базовому) році. Цей показник характеризує темпи інвестування і в певній мірі може характеризувати інвестиційну активність, однак не відтворює реальну картину інвестиційної діяльності. Автори дослідження пропонують для оцінювання рівня інвестиційної активності систему показників. Серед них коефіцієнт інвестиційної активності, який розраховується як відношення суми освоєних інвестицій до їх потенційної величини:

$$K_{\text{інв. акт.}} = \frac{I_{\text{осв}}}{I_{\text{пот}}}, \text{ де}$$

$I_{\text{осв}}$ — освоєні інвестиції, тис. грн.;

$I_{\text{пот}}$ — потенційні інвестиції, тис. грн.

Рівень інвестиційної активності підприємства можна визначати відношенням суми освоєних інвестицій в основний капітал за середньорічної вартості основних виробничих фондів:

$$K_{\text{інв. акт.}} = \frac{I_{\text{осв}}}{\Phi_{\text{осн}}}, \text{ де}$$

$\Phi_{\text{осн}}$ — середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.,

Для більш точного підрахунку доцільно врахувати середньорічну вартість основних виробничих доходів з терміном експлуатації понад 10 років.

На думку авторів, цей показник засвідчує реальний рівень інвестиційної активності підприємства, оскільки показує темпи оновлення виробництва. Перший показник характеризує рівень активності підприємства в освоєнні інвестицій. Чим вищий коефіцієнт, тим вищий рівень інвестиційної активності підприємства.

Величина потенційних інвестиційних ресурсів підприємства формується під впливом річної суми амортизаційних відрахувань та частини чистого прибутку колективу. Дослідження показали, що в реальних умовах господарювання амортизаційних відрахувань не вистарчає для проведення хоч якоїсь інвестиційної діяльності. Необхідно використовувати на ці потреби чистий прибуток колективу, якого не завжди досягають підприємства.

Автори дослідження вважають, що рівень інвестиційної активності може характеризувати показник інвестицій на одного штатного працівника та динаміка його індексів за ряд років. Порівняння обсягів інвестицій на одного працівника підприємства з аналогічним показником по країні (регіоні) може засвідчувати рівень інвестиційної активності досліджуваного підприємства.

Інвестиційна активність підприємства залежить від величини інвестицій, можливостей їх мобілізації для запровадження інвестиційних проектів. Автори дослідження оперують показником потенційні інвестиційні ресурси, маючи на увазі реально можливі власні кошти, які можуть використати як інвестиції.

Залежно від стратегії розвитку, технічного рівня виробництва, ринкової вартості машин, умов кредитування та інших чинників автори дослідження вважають за доцільне встановлювати три рівні потенційних інвестиційних можливостей підприємства: максимальний, середній та мінімальний. Максимальна величина інвестиційних ресурсів формується як сума амортизаційних відрахувань та чистого прибутку; середня — як сума амортизації та приблизно 30% величини чистого прибутку; мінімальна — орієнтується лише на амортизаційні відрахування.

Результати розрахунків величини інвестиційних можливостей одного з поліграфічних підприємств галузі наведені в таблиці 2. Слід зазначити, що в 2007–2008 рр. підприємство було збитковим, що негативно вплинуло на його інвестиційні можливості.

Таблиця 2

Потенційні інвестиційні можливості підприємства

Рівні інвестиційних можливостей підприємства	2005	2006	2007	2008	2009
1. Максимальний (А + ЧП)	755,0	675,7	258,6	242,0	263,0
2. Середній (А + 30% ЧП)	375,8	367,2	258,6	242,0	253,2
3. Мінімальний (А)	213,3	235,0	258,6	242,0	249,0

Показники рівнів інвестиційної активності досліджуваного підприємства, визначені за запропонованою авторами методикою, наведено в таблиці 3. Вони свідчать про досить високий рівень активності підприємства в освоєнні середніх потенційних інвестицій підприємства (53,8 — 159,3 %), низький рівень інвестиційної активності (1,6 — 6,9 %), неприпустимо малі обсяги капітальних інвестицій на одного працівника (620–2520 грн.)

Таблиця 3

**Вихідні дані та показники рівня
інвестиційної активності підприємства**

Показники	2005	2006	2007	2008	2009
1. Обсяг капітальних інвестицій, тис. грн.	217	585	139	267	149
2. Індекс капітальних інвестицій, у % до попереднього року	...	269,6	23,8	192,1	55,8
3. Чисельність персоналу, осіб	237	232	225	205	214
4. Капітальні інвестиції на одного працівника, тис. грн.	0,92	2,52	0,62	1,30	0,7
5. Індекс капітальних інвестицій на одного працівника, у % до попереднього року	...	273,9	24,6	209,7	53,8
6. Середньорічна вартість ОВЗ, тис. грн.	7866,2	8451,4	8583,3	8849,0	8882
7. Рівень інвестиційної активності, % (р 1: р 6)	2,8	6,9	1,6	3,0	1,7
8. Інвестиційні ресурси підприємства (середні потенційні), тис. грн.	375,8	367,2	258,6	242,0	253,2
9. Індекс інвестиційних ресурсів підприємства, у % до попереднього року	...	97,7	70,4	93,6	104,6
10. Рівень активності підприємства в освоєнні інвестицій (р 1: р 8), %	57,7	159,3	53,8	110,3	58,8

В цілому оцінюючи інвестиційну активність досліджуваного підприємства за системою запропонованих показників можна стверджувати, що вона потребує значного поживлення. Підприємству необхідна велика сума коштів на оновлення основних фондів. Тому незважаючи на досить високі коефіцієнти активності в освоєнні інвестицій для подальшого розвитку. Підприємству потрібні додаткові кошти. Окрім того, не завжди вкладені інвестиційні ресурси забезпечують належну віддачу у вигляді обсягів випущеної продукції та створеного чистого прибутку. Це свідчить про недоліки у виборі напрямків інвестування підприємства, в державному регулюванні інвестиційної діяльності, інвестиційному менеджменті.

Для підвищення інвестиційної активності, необхідно позбутися несприятливих рис національної економіки: громіздкої юридичної бази та частих змін законодавства; фіксального характеру вітчизняної податкової системи.

Необхідно налагодити дієву систему страхування іноземних інвестицій; забезпечити розвиток вітчизняної інвестиційної інфраструктури; розвивати інвестиційний менеджмент, фондовий ринок проводити систематичну оцінку інвестиційної діяльності за системою інвестиційних індексів.

Як висновок слід визначити, що для вирішення проблеми підвищення інвестиційної активності на усіх рівнях економіки необхідно вирішити певну кількість проблем, серед яких оцінювання рівня інвестиційної активності. Запропонована авторами система показників може слугувати основою для систематичного моніторингу рівня інвестиційної активності суб'єктів господарювання.

Оскільки оцінювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, окремих інвестиційних проектів є достатньо складним і проводиться за спрощеною методикою, необхідно розвивати теорію інвестометрії.

1. Беседіна В. Ф. Економіка України: інвестиційно-інноваційні проблеми розвитку / В. Ф. Беседіна, А. С. Музиченко. — К., 2006. — 350 с.
2. Захарін С. В. Заощадження та інвестиції в корпоративному секторі України в контексті макроекономічного розвитку / С. В. Захарін // Економіка України. — 2009. — № 5. — С. 36–41.
3. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : навч. посіб. / Т. В. Майорова. — К. : ЦУЛ, 2003. — 376 с.
4. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні : моногр. / В. Ф. Мартиненко. — К., 2005. — 292 с.
5. Марцин В. С. Організація та проведення оцінки інвестиційного середовища / В. С. Марцин // Економіка, фінанси, право. — 2009. — № 2. — С. 6–11.
6. Чумаченко М. Г. Інвестиційна політика в Україні: досвід, проблеми, перспективи : моногр. / Чумаченко М. Г. — Донецьк, 2003. — 291 с.

In the article the necessity of analysis and evaluation of investment activity of businesses, recommended method of calculation of investment activity and its testing in a printing company.

В статье обосновывается необходимость анализа и оценки уровня инвестиционной активности предпринимательских структур, рекомендуется методика расчета инвестиционной активности, ее апробация в условиях полиграфического предприятия.